

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : תזריע-מצורע

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ח.

ספירת העומר

כבוד מעלת הרבנים הנכבדים, הגבאים, קהל קדוש ונכבד הנמצאים כאן, הצופים והמאזינים.

מדוע נאמרה פרשת טהרת האדם אחרי פרשת טהרת הבהמות והחיות

כתוב בפרשה (ויקרא י"ב, א-ב): "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרַע וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי יַדַּי וְנִתְּ דְּוֹתָהּ תִּטְמָא. וּמִבָּר רִשׁוּ: "אִשָּׁה כִּי תִזְרַע - (ויקרא רבה) א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף". ביאור הדברים, שבבריאת העולם הקב"ה ברא את כל העולם, ברא את העצים וברא את השמש ואת הירח ואת הבהמות ואת החיות ואת העופות, ובסוף ברא את האדם; כך למדנו בפרשת שמיני שבוע שעבר בדרשה שלנו ביום שבת שעברה, שם כתוב: "זאת הבהמה אשר תאכלו" חיה ועופות מותרים ומה מותר ומה אסור, ואחרי תורת הבהמה החיה העופות והדגים מה מותר ומה אסור, ואחרי בא הדין שקשור לדיני אדם. כלומר, כמו שבריאת העולם היתה שהאדם היה בסוף הנבראים, כך גם התורה הביאה את הדינים הקשורים אליו אחרי הדינים הקשורים לשאר הנבראים. ואמנם אנו נוודאי לא נקשה קושיות, אבל יש להבין מדוע באמת הקב"ה עשה כך את סדר הדברים, כלומר, מה שסדר הפרשיות הוא שקודם כתבה התורה את דיני כל היצור החי ואחרי את דיני האדם זה לא קשה, כיון שזה נכתב כסדר בריאת העולם, אבל על עצם העניין שהקב"ה ברא את העולם בצורה כזאת אנו צריכים להבין, שהרי האדם הוא נזר הבריאה והיה מן הראוי לברוא בתחילה ושהוא יהיה הראשון. וקושיה זו הקשתה הגמרא במסכת סנהדרין דף ל"ח, והביאה על כך כמה תירוצים:

תירוץ אחד הוא שאם הקב"ה היה בורא את האם בתחילה היו אומרים שהאדם שותף עם הקב"ה במעשה בראשית ושהוא כביכול עזר לו בבריאת המים והשמש והירח והעצים ובכל שאר הבריאה, על כן ברא אותו בסוף. והקושיה על זה היא, שטענה זו לא מובנת, שכן אף אחד לא יאמין למי שטוען שהאדם היה שותף במעשה הבריאה ולא נמצא מי שמסוגל לברוא היום אפילו נמלה קטנה! וממילא טענה זו לא יכולה להתקבל, ונראה אם יש מי שמסוגל לשנות משהו מן המשהו מסדרי בראשית, האם יש מי שיכול להפוך את סדרי הזריחה במזרח והשקיעה במערב! אלא שככה דרכם של הרשעים, שלמרות שיש טענות שפשוט לא יכולות להתקבל על שום שכל של בר דעת, אבל העיקר שיגידו! ואפילו אם יכחישו אותם לא אכפת להם. וזה כמו שאדם, מסכן, מפרסמים עליו איזה פרסומת בעיתונות ברדיו או בטלוויזיה ואחר כך מכחישים, אבל מי ששומע את הפרסום אולי לא ישמע את ההכחשה או שלא יאמין לה! הקב"ה שיועד היטב את נטיות נפשו של בן האנוש רצה שלא לתת פתחון פה לאפשרות הזאת.

בחירת האדם אם להיות נזר הבריאה או להיות שפל הנבראים

עוד מתרצת הגמרא שם, שהקב"ה ברא את העולם באופן שאת האדם ברא בסוף הבריאה ולא בתחילתה - כדי שיכנס לעולם שכולו מוכן ומסודר, והוא מוכן כבר לקיים מצוות שבת וסעודות שבת, והכל מוכן לו, כך שיראה האדם כמה שהקב"ה מעריך ואוהב את האדם, וכמה הוא מחבב את האדם עד שברא את הכל מוכן ומסודר ולא צריך להתייגע ולהתעייף על שום דבר. ואם, ח"ו, יתגאה האדם ותזוח עליו דעתו בגלל כל האהבה והחיבה המיוחדים שהקב"ה מרעיף עליו ויאמר שהוא נזר הבריאה, ויאמר: "אני, אני, אני!!!", יאמרו לו מה לך ולהתגאות בכלל, והרי אפילו בריה קלה

כיתוש קדמה אותך! ויש לדעת שביתושים יש שני סוגים שונים, יש יתושים שהקב"ה ברא אותם ויש יתושים שהם מתהווים מלכלוך, מזבל; ואומרים לאדם שאם הוא יתגאה, אומרים לו שאתו יתוש שמתהווה מזבל קדם אותו, הקב"ה ברא כח בזבל שהוא יוציא יתושים, והוא קדם אותו. ולפי זה, האם כדאי לו לאדם להקרא "נזר הבריאה" ושכל העולם כולו נברא בשבילו ושעודת השבת מוכנה בשבילו, או שבגלל גאוה וזיחויות הדעת יאמרו לו שיתוש שנוצר מהזבל קדם אותו. על כן, אומרים לו לאדם שהוא יכול להגיע לשיא רום מעלתו ולהיות נזר הבריאה שהכל נברא ומוכן בשבילו, ואדם יכול להפך את עצמו לשיא השפלות ולהיות כדבר הגרוע אפילו מיתוש.

וכבר אומרים חז"ל שלדוד המלך היתה קושיה לשם מה הקב"ה ברא יתושים בעולם, והוא ידע הבין לשם מה נבראו כל יצורי עולם, אבל את היתוש הוא לא ידע עד שאמרו לו. כלומר, שהיתוש - לא מוציאים בו שום סיבה להיותו נברא בעולם רק לעקוץ. ועל כן אומרים לו לאדם שיתוש קדם אותו ולא אומרים לו נמלה קדמה אותך, כי נמלה יש חשיבות ואפילו החכם מכל אדם הורה דברי מוסר על הנמלה ואמר: "לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכס", כך שיש לה כמה מעלות שלומדים ממנה, אבל מהיתוש אין בכלל לכאורה מה ללמוד חוץ ממה שאמר דוד המלך עליו השלום. על כן אומרים לו לאדם שאם הוא מתגאה הוא פחות אפילו מיתוש. ועל כן בא רבי שמלאי ואומר ברמז, שכמו שאדם נברא בסוף בריאת העולם ויכול להיות נזר הבריאה ויכול להיות שפל הנבראים, כך גם הוא יכול להיות נזר הבריאה ומעלתו הכי חשובה ונעלה יותר מכל הנבראים.

טומאת וטהרת עם ישראל

בפרשה כתוב דיני יולדת (שם, ב-ג): דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרַע וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי יַדַּי וְנִתְּ דְּוֹתָהּ תִּטְמָא. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֲרֻלָּתוֹ. וְשְׁלֹשִׁים יוֹם וְשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה בְּכָל קִדְשׁ לֹא תֵגַע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא עַד מִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה. וְאִם נִקְבְּהָ תֵלַד וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי יַדַּי וְנִתְּ דְּוֹתָהּ תִּטְמָא. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֲרֻלָּתוֹ. וְשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טְהָרָה. וּבַמִּלֵּאת יְמֵי טְהָרָה לְבָן אוֹ לְבַת תָּבִיא כָּבֵשׁ בֵּן שְׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבִן יוֹנָה אוֹ תֵר לְחִטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן. וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי דָן וְנִכְפַּר עֲלֶיהָ וְטְהָרָה מִמֶּקֶר דָּמֶיהָ זֹאת תֹּרַת הַיִּלְדוֹת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה. וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ יִשֶׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחִטָּאת וְנִכְפַּר עֲלֶיהָ כִּימֵי יַדַּי וְטְהָרָה. וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְנִכְפַּר עֲלֶיהָ וְיִוָּרֵד" שהיא מאפשר לכל אחד להקריבו כפי יכולתו, למי שיש אפשרות - תביא כבש, ולמי שאין - יכולה להביא בן יונה או תור לחטאת. הנה אשה יכולה להיות "אשת חבר" ויכולה להיות "אשת חיל" עטרת לבעלה ולהכלל בכלל הנשים הצדקניות שבגללן הקב"ה גאל את אבותינו ובזכותן נגאל בעגלא ובזמן קריב; ומאידך אשה יכולה להיות שלילית.

היא יכולה להיות בתקופה שהיא טהורה ויכולה אפילו להכנס לבית המקדש, ובמקביל יכולה תקופה אחרת להיות לא טהורה כפי האופן הטבעי שלה. אשה שרוצה להטהר - צריכה לעבור תהליך של טהרה, ויש שלבים המלמדים כיצד האשה נטהרת. עם ישראל נמשל לאשה נדה שלבסוף נטהרת, כך יכול אדם מישראל להיות במדרגה של טומאה, אבל לבסוף הוא חוזר להטהר על ידי תשובה ומעשים טובים. וכמו כן, יש לאשה שבעה ימים ושבעה נקיים ויש בזה דינים מיוחדים. יש דיני נדה ודיני זבה ויש גם דיני יולדת. צריכה אשה לספור שבעה ימים ואחרי כן נטהרת - ובאותם שבעה ימים צריכים להיות נקיים ואחר כך יכולה להיות טהורה. וכתוב בזוהר הקדוש שעם ישראל היו במצרים בתוך מ"ט שערי טומאה, ומצב היה גרוע ביותר, ולא רק מבחינה רוחנית אלא גם מבחינה אנושית, שכן המצרים זלזלו בהם והשתמשו בהם בעבודת פרך בחומר ובלבנים גם באנשים וגם בנשים, השפילו אותם עד עפר ממש עד שהיו במצב הקשה ביותר שניתן, והיו "ערום ועריה" לומר שגם מצוות לא היה להם. ואמנם ראו ניסים ונפלאות - אבל הטומאה היתה כל כך חמורה ודבוקה בהם עד שאפילו אחרי שראו ניסים ונפלאות היו חוזרים בהם. וכשהקב"ה אומר למשה רבנו ללכת ולגאול אותם הוא טען איך גאול אותם במצב כזה?!

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תְּזַרְעֶ-מִצְרֹעַ - תִּשְׁנֶ"ח - מֵאֵת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הלכה בסימן תפ"ט הביא הרבה פוסקים שסוברים כדעת הרמב"ם והחינוך שבזמן הזה ספירת העומר היא דאורייתא. גם המרדכי בפרק ב' דמגילה וב"אבי עזרי" המובא בטור סוברים שזה דאורייתא, ועל כן אמנם הרמב"ם הוא מראשי הפוסקים אבל הוא לא יחיד ויש עוד ראשונים ואחרונים רבים שסוברים כמותו.

מחלוקת הפוסקים אם הספירה מדאורייתא או מדרבנן, והחילוק בין "זכר למקדש" לבין "דרבנן"

והנה, כתוב בבית יוסף בשם הר"ן, שאמנם נכון הוא שהרמב"ם סובר שספירת העומר בזמן הזה מדאורייתא, אבל "רוב המפרשים סוברים שבזמן הזה הספירה אינה אלא מדרבנן. והמחלוקת שלהם היא מדברי הגמרא שאומרת: אביי ורבנן דבי רב אשי - הרבנים שלומדים בישיבה של רב אשי - אומרים, שצריכים למנות ימים וצריכים למנות שבועות, כלומר שיש לומר ולהזכיר את הימים ואת השבועות, דהיינו לומר [לדוגמה ימים העשירי לעומר]: "היום עשרה ימים לעומר, שהם שבוע אחד ושלושה ימים" (כמו שספרנו הערב [בשנת תשנ"ח]). וממשיכה הגמרא (שם): "ואמימר אמר, מונים ימים ולא מונים שבועות זכר למקדש בעלמא הוא". כל הספירה בזמן הזה, לדעת רש"י ולדעת המפרשים האחרים לדעת אמימר - כל הספירה בזמן הזה אינה אלא זכר למקדש, כלומר שהספירת הזמן הזה אינה דאורייתא אלא דרבנן. על כן לא צריכים לספור שבועות אלא ימים בלבד, כלומר, לדעת הרמב"ם יצא, שכיון שלדעת אמימר הספירה היא דרבנן, ולדעת אביי וגם לדעת רב אשי הספירה בזמן הזה דאורייתא, ואנחנו סופרים גם ימים וגם שבועות - סימן הוא לכך שהספירה בזמן הזה היא דאורייתא. והחולקים על הרמב"ם אומרים, שלדעת אמימר הספירה היא זכר למקדש, ורבנן וגם אביי אומרים כמותם שזה מדרבנן, וכבר נעמוד על ההבדל בין "זכר למקדש" לבין "דרבנן", ומעניין מאוד שהרב בעל ה"בן איש חי" זיע"א הביא את החילוק הזה בין "זכר למקדש" לבין "דרבנן" בספרו אורח חיים על הגדה של פסח, ושם הביא שהראשון שהביא את החילוק הזה הוא רבנו ירוחם בספרו. ולדעתו, רבנן אומרים שמהתורה לומדים שיש לברך על ספירת העומר, וכשם שרבנן אומרים שהתורה אומרת לספור גם ימים וגם שבועות, כך גם תספור אתה ימים ושבועות. וכך פסק השולחן ערוך שיש מדרבנן, וכך פסק בשולחן ערוך של רבנו זלמן שהספירה בזמן הזה היא דרבנן, ועוד נגיד את הנפקא מינה אם אומרים שהספירה היא מן התורה או מדרבנן.

מדוע לא מברכים שתי ברכות על ספירת העומר?

והנה, רבנו ירוחם מחדש חידוש לגמרי אחרת. רבנו ירוחם אומר: "למה אין אנחנו מברכים שתי ברכות - אחת לימים ואחת לשבועות, שהרי שתי מצוות הן, והוי כמו תפילין של ראש ותפילין של יד, שאמרינן (לדעת האשכנזים) מברכים שתי ברכות אפילו לא שח"י, כלומר, כיון שבתורה יש שני פסוקים - אחד על שבועות ואחד על ימים, אם כן כשתגיע לספירת השבועות תברך על השבועות בנפרד ותאמר: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אקב"ו לספור שבועות" וכשתגיע לימים תברך: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לספור העומר!" וכבר מליל שמיני והלאה יהיו שני ברכות, גם על הימים וגם על השבועות!!

מדוע מסכמים בספירה: "שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים"?

וממשיך רבנו ירוחם: "ועוד, איך אנחנו סומכים היום לומר שתי שבועות והיום כ"א ימים לעומר שהם שלושה שבועות, אינה לנו לומר י"ד יום והיום שני שבועות, אבל מה לנו לומר "שהם שני שבועות" וכי אנחנו לא יודעים ש"י"ד ימים אם שני שבועות?!". כלומר, הנה אנחנו אומרים החל מליל שמיני את הספירה שמונה את הימים ואת השבועות, ומסכמים ואומרים "שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים", והרי זה לכאורה מיותר, וכי ללמוד חשבון באנו?! כל אחד יודע שארבעה עשר יום הם שני שבועות וכן כולם, ובשיל מה מזכירים את זה בכלל!?

חידוש רבנו ירוחם - שיטה שלישית: שבועות דרבנן וימים דאורייתא ומיישב רבנו ירוחם: "ונראה לך, משום דכתיב "שבעה שבועות תספור לך"

איזה זכות יש להם שאגאל אותם!! ועוד לפני הזמן!! אבל אומר לו הקב"ה: "בהוציאך את העם תעבדון את האלוקים על ההר הזה", הנה יעברו עליהם 49 יום בהם יספרו שבעה שבועות, ובכל יום ויום יתקרבו לתורה ובכל יום ויום יזרקו מהטומאה שלהם עוד חלק ועוד שכבה וכך ילכו ויהיו ראויים להתקדש - עד שבהגיעם ליום החמישי: "וקדשתם היום ומחר" ויהיו עם קדוש לה' אלקיך "כי בך בחר ה' מכל העמים", וזו מטרת שבעת השבועות שהקב"ה נתן להם כדי שיוכלו להטהר, להזדכך ולהתעלות. ועל כן כתוב בזוהר הקדוש שמי שסופר ספירת העומר, מתעלה ומטהר ומתקרב יותר ויותר לקדושה. ומי שלא סופר ספירת העומר, מה שלא סופר זה כבר הביא אותו לידי טומאה ו"לאו טהור הוא".

להטהר במאה דקות בלבד

נתאר לנו מה שאומר הזוהר הקדוש: הנה ספירת העומר לוקחת כדקה אחת, ואם יוסיף את ה"לשם יחוד" זה יקח לכל היותר שתי דקות. ובמשך חמישים יום זה מאה דקות בלבד, ובמאה דקות שאדם ישקיע - ייקרא "טהור"!! ואם אינו משקיע מאה דקות בסך הכל - הרי שהוא נקרא "טמא" ומרחיקים אותו. כל הימים האלה הם ימי התקרבות יותר ויותר להתעלות מעלה מעלה.

מעלותיהם וסגולותיהם של ימי ספירת העומר

כתוב ב"שער הכוונות" שימים אלה הם ימי דין, ובימי דין אדם צריך מאוד להזהר. וכתוב בספרו של ה"בן איש חי" "אורח חיים" על הגדה של פסח: "האהבה והאחדות היא צריכה לישראל בכל עת ובכל זמן. אך בימים אלו אזהרה ביותר להתרחק מכל ריב ומחלוקת. כי כבר ידעת מה שגרים לתלמידי רבי עקיבא זיע"א בימים אלו וה' יתברך ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו תמיד אמן כן יהי רצון". כלומר, אומר הרב, כמה אדם צריך להזהר בימים אלו מריב ומחלוקת, והרי ימים אלו הם ימי דין ולא מסתפרים בהם ולא מגלחים בהם, לא מתחתנים, לא שומעים רדיו עם שירים, וכל זה עושים בכדי לזכור את מה שארע לרבי עקיבא ותלמידיו ולתלמידי רבי עקיבא. ואם אדם מגדל זקן ולא מסתפר בימים של העומר ושומר את כל הדינים האלה ועושה ריב ומדון - זה לא דבר טוב. ועל זה מביא הרב "כף החיים" בשם "שער הכוונות": "ועל כן, יש להזהר מאוד מאוד בעניין אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד", עד כאן דברי שער הכוונות. והוסיף על זה הרב בעל "כף החיים": "וכל זה שעושים אנחנו זכר כדי להתרחק משנאה ומקנאה ומתאוה וכבוד ולקנות מידת האהבה והענוה והשלום". זה הימים האלה מסוגלים לדבר הזה. והימים האלה מסוגלים להכנה ללימוד התורה. כל יום בספירות העומר היא הכנה מיוחדת.

דעת הרמב"ם שספירת העומר בזמן הזה דאורייתא

כתוב בתורה בפסוק אחד: "ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום", ואומרים חז"ל שהכוונה עד ולא עד בכלל. ובפסוק אחר כתוב: "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום". התורה אומרת לנו שני סוגי מספרים: מספר אחד "וספרתם לכם וכי שבע שבתות תמימות תהיינה" - כלומר שהמצוה של הספירה היא להזכיר "שבוע", ואילו בפסוק האחר כתוב "חמשים יום" כלומר שמזכירים את הימים בספירה. ועוד יש לשאול, למה התורה לא כתבה הכל בפסוק אחד: "וקצרתם את קצירה והבאתם את ראשית קצירכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות וחמשים יום תספרו" - הכל בבת אחת, ומדוע התורה צריכה להזכיר את ספירת השבועות ואת ספירת הימים בשני פסוקים נפרדים? הנה הרמב"ם אומר, שאין שום קשר בין ספירת העומר לבין הקרבנות, רק שהתורה אומרת מאימתי מתחילים לספור? מטי"ז בניסן, ומה זה מסמל ט"ז בניסן? שמקריבים בו את קרבן העומר; אבל אין קשר בין הספירה לבין הקרבת קרבן העומר, ולדוגמה בזמן הזה שאין הקרבת קרבן העומר שלצערנו אין בית המקדש קיים - גם כן סופרים את העומר. כך שלדעת הרמב"ם ספירת העומר היא דאורייתא. ולא רק הרמב"ם סובר כך, אלא גם ה"חינוך" סובר כך, והמשנה ברורה בביאור

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ברכה אחת ומזכירים בה גם ימים וגם שבועות [ועוד נחזור בלי נדר לנושא הזה].

נפקא מינות אם הספירה מדאורייתא או מדרבנן

ויש להבין, מה הנפקא מינה בין כל השיטות המובאות לעיל? הרי ציון אותנו ואנחנו מברכים כי כך נצטוונו, ומה זה משנה אם הברכה היא מדאורייתא גם בזמן זה או שמא הברכה אינה אלא מדרבנן? ועוד, שמרן ה"בן איש חי" זע"א היה אומר, שמצוה דרבנן חמורה יותר מאשר דאורייתא, שכן בתורה יש חלקים שונים, יש מצוות עשה, יש לא תעשה, יש חייבי מלקויות ויש לאוים ויש חייבי כרת ויש סקילה, אבל העובר על דברי חכמים – על כל דבר – מיתה: ואין באמת נפקא מינה בחומר ההלה, אבל יש נפקא מינה בדברים אחרים. למשל, אומרים התוספות, שאם המצוה של ספירת העומר היא דרבנן – אין צורך להמתין עד צאת הכוכבים שהיא שעה 19:35 היום (נכון לשנת תשנ"ח), שהם בערך 20 דקות אחרי השקיעה; אלא כיון שבשעה 19:15 זה כבר השקיעה, אחר כך מגיע זמן בין השמשות, אם כן מדרבנן יוכלו לברך כבר בבין השמשות, ואף על פי שהיא קולא, בדרבנן אפשר להקל. ויש מי שאומר שאי אפשר להקל כיון שיש מי שאומר שהחיוב הוא דאורייתא, ובדאורייתא צריך לילה ודאי ומחמירים בכל ספק, בגלל שכתוב "תמימות" ולא יכולים לספור קודם.

כיצד מברכים עומר כשמתפללים מנחה וערבית מוקדם?

עוד דבר – לדוגמא, אם אדם היה בחתונה (אחרי ל"ג בעומר) או בבר מצוה או בברית מילה או בפדיון, ועשו את הסעודה אחר הצהריים וכך הסבו לאכול עד שהגיע זמן ספירת העומר, ואיך מותר לשבת לאכול – הרי הגיע זמן ספירת העומר?! כמו כן, יש אנשים, כמו שהרב בעל ה"בן איש חי" האריך מאוד מאוד בספרו "אורח חיים" על הגדה של פסח ואמר, שהגו בבגד להתפלל מוקדם משום שהיו הרבה יתושים בימות הקיץ ופחדו שיכנסו לתוך ה"כבושים" שלהם שכן הם נמשכים לחומץ, ולכן היו מתפללים מוקדם מפלג המנחה; ולכאורה הרי גם אם מתפללים מוקדם, הרי בתקופת ספירת העומר אסור לאכול חצי שעה קודם הגיע זמן הספירה?! לכן הוא תיקן להם בבגד שיאכלו קודם חצי שעה שלפני הגיע זמן ספירת העומר, או שיאכלו אחרי ספירת העומר, ואם הוא ליל שבת והוא ממהר לקדש שהילדים יוכלו להשתתף בסעודת שבת – יעשה קידוש, יאכל מאכלים קלים כגון סלט, מעט דגים ופחות מוכביצה לחם, ובהגיע זמן הספירה יקום ויברך "על ספירת העומר" ואחרי כן ישוב להסב לסעודת שבת בשלמותה.

נמצא באמצע סעודתו אם יפסיק לספירת העומר

ויש לדון באדם שישב לאכול קודם הגיע זמן ספירת העומר, האם בהגיע זמן הספירה חייב לפסוק ולברך, או שאין לו חיוב להפסיק כיון שהתחיל בהיתר. והנה, אם תאמר שהמצוה היא דאורייתא - חייב להפסיק ולברך. והרי דין פשוט הוא, שאם אדם נמצא בחתונה והתחיל לאכול והגיע זמן קריאת שמע – לכל הדעות חייב להפסיק מאכילתו ולקרוא קריאת שמע ואחרי הסעודה יתפלל ערבית או שיקרא קריאת שמע עם ברכותיה ויתפלל ערבית. כמו כן, הוא יכול לקחת שומר שלא נמצא בסעודה ויבקש ממנו שישמור עליו שלא ישכח להתפלל ערבית ולקרוא קריאת שמע בזמנה. ואם כן, הוא הדין גם בספירת העומר, אלא שכל זה אם נאמר שספירת העומר היא מדאורייתא. אדם אם נאמר שספירת העומר אינה מדאורייתא אלא מדרבנן – יכול להמשיך בסעודתו. והשאלה כיצד פוסקים למעשה? ובאים ואומרים שאם זה מצוה דרבנן – הרי כעין דאורייתא תקון, ואם כן כמו שלמצוות דאורייתא צריכים להפסיק – כך גם בזה צריכים להפסיק אפילו אם נאמר שזה דאורייתא. ועוד, כמו שבמצוות דאורייתא לא סופרים בבין השמשות; כך גם אם נאמר שמה שתקנו חכמים – כעין דאורייתא תקון, יצטרכו להמתין ללילה ודאי ולא לספור בבין השמשות כלל! לכן, אנחנו ממליצים ואומרים: מה לך ולהכניס את הראש שלך בין ראשי הרים שכאלה, הרי המחלוקת הזו גדולה ועצומה היא עד מאוד, ואתה נמצא שם בסעודה – תפסיק ותברך, הרי כל הברכה לא לוקחת יותר משתי דקות בהם אתה יכול לספור את ספירת העומר ותמשיך בסעודתך. וכך כל אדם

וכתיב נמי: "מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה", נמצא שלא נכתבה ספירת שבועות כי אם גבי העומר, אבל ספירת הימים לא כתיב גבי העומר, נמצא **דספירת הימים מן התורה אפילו בזמן הזה**, וספירת השבועות בזמן הזה דאיכא עומר, היו מברכים על זה בזמן בית המקדש". כלומר, הנה הוא אומר שיש שני דינים, יש מצוה למנות שבועות ויש מצוה למנות ימים, ובזמן שביית המקדש היה קיים היו סופרים ומברכים על שתיים, אבל בזמן שביית המקדש לא קיים – אם כן מה שהתורה מצמידה את השבועות להקרב קרבן העומר, אם כן כשאין עומר זה דרבנן וזה "זכר למקדש", אבל ספירות הימים בכל מקרה זה דאורייתא. כלומר, לא כמו שאמר במחלוקת שהזכרנו עד עכשיו, ודעתו לא כדעת הרמב"ם וגם לא כדעת הרב – אלא שיטה אחרת, **ימים דאורייתא ושבועות דרבנן**.

עוד אומר שם: "ובזמן הזה אנחנו סופרים את השבועות זכר למקדש, ובדבר שהוא זכר למקדש לבד אין מברכין, דהא הכריכה דליל פסח... – כשאומרים "כורך" היינו לכאורה צריכים לברך "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לכורך"?! ולא מברכים, למה? משום שזה זכר למקדש, ועל זכר למקדש לא מברכים. כלומר, אם זה מצוה דרבנן – מברכים. אבל אם זה רק זכר למקדש לא מברכים, ולכן אומר הרב שעל מניין ספירת השבועות לא מברכים. משמע מדבריו, שבזמן שביית המקדש היה קיים היו מברכים שתי ברכות – גם על הלילה וגם על היום, גם על ספירת השבועות וגם על ספירת הימים. עוד כותב רבנו ירוחם: "ומה שאנחנו מברכים בספירה זו ואין הזבה מברכת בספירת נדה – התוספות האריכו בדבר הזה" – גם הוא קישר את העניין הזה עם ספירת הנדה.

דעת הרמב"ם ב"ספר המצוות" שימים ושבועות הם מצוה אחת

ב"ספר המצוות" של הרמב"ם כותב שיטה שונה לחלוטין. וכך הוא כותב: "נצטוונו בספירת העומר, והוא אומר יתעלה 'וספרתם לכם ממחרת השבת'. דע, כמו שחייב בית דין לספור שני יובל שנה שנה ושמיטה ושמיטה, כך חייב כל אחד ואחד מאתנו לספור ימי העומר יום ושבוע ושבוע. שהרי אמר: 'תספרו חמשים יום' ואמר: 'שבעה שבועות'. כך ספירת העומר, השבועות והימים מצוה אחת, וכך מנו אותם כל מי שקדמני מצוה אחת. ונכון מה שעשו. ואל יטען אומרים מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי כאילו זה שתי מצוות, אלא כל חלק ממצוה יש לה מצוות הרבה עם חלקים הרבה, וכל מצוה שיש לה חלקים הרבה המצוות נמשכים ומניין הימים מצוה ומניין השבועות מצוה וכולם מצוה אחת הן. וראיה ברורה [ההפך ממה שאומר רבנו ירוחם], אנחנו מונים שבועות בכל לילה ולילה באומרנו שכן וכך שבועות וכך וכך ימים, ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא היו מתקיימים מניינם אלא מניין השבועות בלבד, ואז היה להם לומר שתי ברכות: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ספירת ימי העומר' ו'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ספירת שבועי העומר'. ואין הדבר כן, אלא כל מצוה אחת ימיו ושבועיו כמו שציווה", עכ"ל. זאת אומרת, שהרמב"ם לוקח שיטה שכל ספירת העומר לאפוקי מרבנו ירוחם שמחלק בין ימים לבין שבועות.

הנוהגים כדעת "בריסק" מברכים שתי ברכות – ואין הלכה כמותם

יש שו"ת של הרב מבריסק [אנחנו נסתכל עליו עוד הפעם הערב בלי נדר], ומשמע מדבריו [אני לא רוצה לומר שזו כוונתו בוודאות אלא שכן שמע מדבריו] שהם היו נוהגים לברך בכל שבוע ושבוע "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו לספור שבוע שבוע על העומר". ונראה שלא יתכן לומר שלא ראו את רבנו ירוחם אבל בכל אופן זה בודאי לא כמו דעת רבנו ירוחם, כמו כן לא יתכן לומר שלא ראו את הרמב"ם, כי בודאי ראו את הרמב"ם, ותימה הוא כיצד שיטתו נעלמה מהם!! אבל אני מזכיר את זה כי אם פעם מישהו יראה אחד מהם שכן נוהג לברך, שלא ילמדו ממנהגם לברך כמותם ויאמר שגם הוא רוצה לברך כמותם – אלא ידע שזה שלא כדעת הרמב"ם ורבנו ירוחם שלא מברכים על ספירת השבועות בנפרד. ושמה תגיד שכשיבוא בית המקדש ויהיה קיים – לדעת הרמב"ם זה יהיה עדיין ברכה אחת, ורבנו ירוחם כבר "יסתדר" עם אליהו הנביא ועם משה רבנו ויאמר מה שיאמר. אבל אנחנו – היום – מברכים רק

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ולספור ביום (עמוד ל"ג, הלכות העומר, הלכה כ"ד), ומנהג זה התפשט בכל ארץ ישראל ואחרי כן בכל העולם כולו] משום שלא נהגו כן באותו בית כנסת.

יצא מכל הספקות כולם.

לא קצרו את העומר בלילה – אם יכולים לקצור ביום

יש לחקור: הנה המנהג שבלי למוצאי החג – שהוא הלילה הראשון של ספירה העומר – קוראים את הקריאה של קצירת העומר. ובאמת, בזמן שהיה בית המקדש קיים – מצות הקצירה היתה מתבצעת בלילה. ויש לשאול, מה הדין אם קרה ולא עשו את הקצירה בלילה מכל סיבה שהיא – כגון שלא היתה גישה לשדה, או שירד גשם שוטף ולא היה ניתן להגיע לשדה החיטים או מכל סיבה שהיא; האם יכולים לקצור למחר ביום או לא, שכן סדר הדברים היה באופן זה, שבלי לילה היו קוצרים וביום היו מקריבים את קרבן העומר; ואם כן מה היו עושים אם בלילה לא קצרו? על זה יש מחלוקת. יש מי שאומר שכל מצוה שזמנה בלילה – בלילה! ואם לא קצרו בלילה הפסידו את המצוה ולא יוכלו לקצור ביום (לכל היותר תביא לך מה שאתה רוצה מסוג אחר!) ויש אומרים שאם לא קצרת בלילה – אפשר לקצור ביום.

הקשר בין דין קצירת העומר לספירת העומר

והנה, שמה תשאל מה הנפקא מינה לנו בחקירה זו שהבאנו בסמוך, והרי אין לנו בית המקדש ואין זה נפקא מינה לשום דבר? הנה הנפקא מינה היא בענין אדם שלא ספר ספירת העומר בלילה. הנה אם אדם לא ספר ספירת עומר בלילה – האם יוכל לספור ביום? לכאורה הדבר תלוי במחלוקת בענין אם לא קצרו את העומר בלילה: אם נאמר שאם לא קצרו בלילה יוכלו לקצור ביום – גם בענין ספירת העומר הדין כן, ומי שמכל סיבה שלא תהיה לא ספר בלילה – עדיין חייב לשוב ולספור ביום! ואם נאמר שבדין קצירת העומר אם לא קצרו את העומר בלילה לא יוכלו כבר לשוב ולקצור ביום – גם בענין ספירת העומר הדין יהיה שלא יוכלו לשוב ולספור ביום.

דעת ר"ת וראשונים בדעת הרמב"ם בדין חיוב ספירת העומר ביום

והנה, רבנו תם פוסק, שמי שלא ספר בלילה – לא יוכל לשוב ולספור ביום, וכך פוסק גם הפרי חדש. אבל הרמב"ם סובר שיש לספור בלילה וגם ביום. והר"ן והמרדכי הבינו בדברי הרמב"ם, שלדעתו יש לברך גם על הספירה ביום. ואחרים הבינו בדברי הרמב"ם שאמרם חוזר וסופר ביום, אבל אינו מברך אלא בלילה. ומצאו תשובה בכתב יד שם הרמב"ם כותב שבלי לילה יש לספור בלי לברכה וביום ישוב לספור אבל בלי ברכה, כי כל מה שתקנו לברך לא היה אלא בלילה. על כל פנים, לדעת הרמב"ם יש חיוב לשוב ולספור גם ביום.

דעת השולחן ערוך בענין הנ"ל

והנה, מרת כותב בשולחן ערוך: "שכח ולא ברך כל הלילה – יספור ביום בלא ברכה". אך אם יזכור בעוד לילה, לא ידחה למחר. לדוגמא, אם הלילה שספרנו עשרה ימים לעומר – שכח ולא ספר ובאמצע בלילה נזכר שלא ספר, לא יסמוך על מה שאומרים אחרי "עלינו לשבח": "היום כך וכך לעומר". והיינו טעמא, משום שלמחר הספירה היא בלי ברכה, וכל הלילה עדיין יכול לקום ולספור עם ברכה. ועוד, משום שיש חולקים ואומרים שאי אפשר לחזור ולספור ביום (דעת ר"ת והפרי"ח ועוד), כך שהספירה שעבר זמנה בלילה כבר מפסידה את הסופר מכל המשך הספירה. על כן, לא יתעצל האדם, ואם זוכר באמצע הלילה שהוא לא ספר ספירת העומר, יקום, יטול ידיים ויברך את העומר בברכה. עד עמוד השחר עדיין אפשר לספור את ספירת העומר בברכה. ואם הגיע כבר עמוד השחר – לא יוכל לשוב ולספור יותר עם ברכה, ועל כן יספור בלי ברכה, וכבר נהגו בכל מקום לשוב ולספור אחרי אמירת "עלינו לשבח" את הספירה של אותו היום.

אדם שלא ספר ספירת העומר לא בלילה ולא ביום, כגון שהתפלל ערבית בבית הכנסת ולא שם לב למה שהחזן בירך על העומר (לדוגמא אם הוא האריך יותר מהמציבור בתפילת לחש של שמונה עשרה, או שנאנס ויצא קודם סיום התפילה, או שהתפלל מוקדם ערבית במקום שלא סופרים את העומר לפני הלילה), וגם בבוקר לא שם לב למה כשהחזן חזר על הספירה ואמר: "היום כך וכך לעומר", או שהתפלל במניין שבו לא חוזרים לספור העומר [וידוע שהרב רבי אהרן בן שמעון בעל "נהר מצרים" התקין לחזור

ג' שיטות בדין מי שלא ספר ספירה אחת ישנן שלש שיטות בדין ספירת העומר במשך כל ימי הספירה:

השיטה הראשונה היא שיטת הר"י **מבעלי התוספות** וכך גם שיטתו של **רב האי גאון** שבהבנת דבריו נחלקו הטור והבית יוסף: **לדעת הטור בהבנת דברי רב האי גאון** - אם אדם שכח ולא ספר בלילה וגם לא ספר ביום – יכול לספור למחר בלילה וימשיך בספירה של אותו היום – לדוגמא אם הוא לא ספר בלילה של עשירי לעומר וגם ביום למחרת לא ספר ספירת העומר, יספור בלילה הבא כמו כולם "היום אחד עשר יום לעומר שהם שבוע אחד וארבעה ימים", ולא יאמר שכיון שהוא דילג על הספירה של היום העשירי לעומר, יספור קודם את העשירי וישלים מיד גם אחד עשר יום, אלא יספור עם כולם את הספירה של אותו היום.

השיטה השנייה היא של **רבנו סעדיה גאון** כפי שהב"ח ושא"ר המפרשים הבינו אותה: אדם ששכח באחד מן הימים - יברך בימים שלאחריו, וזוהי הויה סובר כסברת רב האי גאון. וטעמו הוא, שספירת כל הימים היא מצוה אחת ברצף, והוא מתחיל בה וממשיך הלאה. אבל אם לא ספר בלילה הראשונה של ספירת העומר, שהוא ליל ט"ז בניסן – כיון שהוא בכלל לא התחיל את המצוה לא יוכל להמשיך מ"ז והלאה, ועל כן באופן זה הפסיד. אבל כל היכא שהוא ספר ביום הראשון שהוא ליל ט"ז בניסן, ממשיך לספור את כל הספירות עד חג שבועות עם ברכה אפילו אם שכח ודילג על אחת הספירות באמצע (או יותר).

השיטה השלישית היא של **הבה"ג**: לדעתו, כיון שכתוב במצוה זו: "תמימות תהינה", אם שכח לספור את אחת הספירות, שוב לא יכול להמשיך ולברך את שאר הספירות בברכה והוא הפסיד את כולן, משום שאין בזה רצף של "תמימות". ומסביר הבה"ג את סברתו בדרך משל: וכי מי שאכל שום יחזור ויאכל שום? כלומר, מי שאכל שום וריחו החרין נודף מפיו ונאלץ לצאת ממקומו – וכי ימשיך לאכול שום רק משום שממילא ריחו נודף?! כך גם בענין הרצף של ימי הספירה: וכי מי שכח ודילג ולא ספר את אחת הספירות, והפסיד משום כך את הרצף של "תמימות" – ימשיך ויספור בשאר הלילות וימשיך "ריחו לנדוף" שכן בכל ספירה וספירה חסר ב"תמימות"! על כן, מי שלא ספר באחת הלילות לא יכול להמשיך לספור והפסיד מכאן והלאה. והנה, התוספות אומרים במנחות: "ותימה גדולה היא זאת!!!", וכוונתם לשאול על שיטתו של הבה"ג שהבאנו בסמוך: וכי משום שלילה אחד שכח ולא ספר יפסיד ולא יוכל להמשיך ולספור הלאה?! ובפרט למה שאנחנו סוברים שגם לפי דעת רב האי גאון וגם לפי סברת רבנו סעדיה גאון יכול להמשיך ולספור עם ברכה, אבל לדעת הבה"ג זה תימה גדולה!! והנה, במסכת מגילה הביאו התוספות את שיטתו של הבה"ג ולא שאלו עליו כלום.

דעת השולחן ערוך למעשה

והנה, דעת השולחן ערוך לפסוק להלכה כדעת הבה"ג, וז"ל: "שכח לברך באחד הימים, בין ביום ראשון ובין בשאר הימים (כלומר, לאפוקי כל הדעות) – סופר בשאר הימים בלא ברכה". כלומר, אם אדם לא ספר בלילה או ביום ממשיך לספור מלמחרת, ואפילו חייב לספור רק שיספור בלי ברכה, ולא יאמר שכיון שהוא שכח לילה אחד הוא פטור לגמרי מספירת העומר מאותו הלילה והלאה, אלא הוא חייב להמשיך לספור מכאן והלאה. והטעם הוא, כיון שמצאנו לשיטת רב האי גאון ורבנו סעדיה גאון שחייב להמשיך ולספור עם ברכה, על כן ימשיך לספור רק בלי ברכה מדין סב"ל בגלל דעתו של הבה"ג שאומר שאין "תמימות" ושכך פסק השו"ע, אבל **לספור בודאי חייב**.

עצות ה"בן איש חי" למי שלא יכול לברך

מרת בעל ה"בן איש חי" זיע"א אומר, שאמנם מצאנו מחלוקת האם לברך

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שכתוב בארבעת המינים: "וספרת לכס" והנה השולחן ערוך בהלכות ספירת העומר כותב שמצוה על כל אחד ואחד לספור בעצמו, ולא יכול אדם להוציא את השני ידי חובתו בספירתו, וכאשר יבואר להלן.

מי שלא מבין את הספירה כיצד יספור?

ודע, שמצאנו מחלוקת בעניין גלידה, אם למשל אדם אמריקאי בא לבית הכנסת ולא יודע לדבר או לספור בעברית כלל (כך שלא יכול לספור ספירת העומר וגם אינו יודע אותיות אלי"ב ביי"ת בעברית כלל, שכן אם היה יודע אלי"ף ביי"ת היתה לנו חצי נחמה בכך והיינו אומרים לו לספור: "היום א' לעומר, היום י' לעומר, היום כ"ג לעומר וכן על זה הדרך, העיקר שיבין מה שהוא אומר) והוא הדין גם באדם ממוצא רוסי שלא מבין את שפת העברית כלל ואם חברו יברך לו ויאמר: "היום עשרה ימים לעומר" הוא בכלל לא יבין מה שהוא מוציא מפיו ולא יודע אם עשרה זה בכף יד אחת או בשתי כפות ידיו... הנה יש מי שאומר, שכיון שהוא סופר בלשון הקודש יצא ידי חובתו אפילו אם אינו מבין מה שהוא מוציא מפיו, וכמו בקריאת המגילה שכתובה בלשון הקודש ואדם יוצא בקריאתה ידי חובתו אפילו אם אינו מבין מה שכתוב בה. אבל יש מי שאומר, שמגילה שאני, שכן בספירת העומר כתוב: "וספרתם", והגע עצמך, האם אדם שסופר כסף ולא יודע את מה שמוציא מפיו בשעת הספירה ידע כמה כסף יש לו? והרי בודאי שאותו אדם יספור כפי השפה המובנת לו, אם הוא רוסי יספור ברוסית, ואם הוא אמריקאי יספור באנגלית, ואם הוא אתיופי יספור באמהרית וכן על זה הדרך, שכן בדרך זו הוא מבין את מה שהוא מוציא מפיו וכך הוא ידע כמה כסף יש ברשותו אחרי ספירה זו, ואם הוא יודע ערבית – יספור בערבית. כך גם בעניין ספירת העומר, יש לכל אחד לספור בשפה המובנת לו, ולכן התימנים היו נוהגים בתימן לספור בארמית משום שזו היתה שפה המובנת שם לכולם, ואחרי כן הנהיגו להוסיף ולספור גם בלשון הקודש. והטעם לכל זה הוא משום שהספירה צריכה להיות מובנת לכולם, וכך הלכה.

סיכום השיטות

והנה הקדמנו והבאנו את השיטה של מי שלומד על מה שכתוב: "וספרתם לכס", שחובה על כל אחד ואחד לספור לעצמו ולא יכול לצאת מאחר שספר ידי חובתו, כשם שאדם לא יכול לצאת בנענועו של חברו בגלל שכתוב: "ולקחתם לכס". ויש מי שאומר, שאמנם כל אחד חייב לספור לעצמו, אבל הרי יש דין של "שומע כעונה", וכפי שמצאנו בתקיעת שופר מהתוקע שכל השומעים יוצאים ידי חובתם מהתקיעה של החזן, אם כן גם בספירת העומר חייב כל אחד ואחד לספור לעצמו ולא יכול לצאת ידי חובתו בספירתו של חברו. ומביא בספר "כף החיים" לשיטה זו, שאף על פי שקיי"ל "שומע כעונה", כאן התורה גלתה שאין דין של "שומע כעונה", וכן כתב ה"לבוש" שלא יכול לצאת בספירתו של חברו, ואף על פי שאומר "אמן". אמנם, ה"פרי חדש" וה"מגן אברהם" אומרים, שאמנם נכון הוא שכתוב "וספרתם לכס" ומשמע מזה שחייב כל אחד ואחד לספור לעצמו, אבל אדם שלא יודע לספור יכול לומר לחברו להוציא ידי חובתו.

ולמעשה: אם אדם אמר לשליח ציבור שיכוון להוציא ידי חובתו בברכתו ובספירתו והוא כיוון לצאת ידי חובה מהברכה והספירה של השליח ציבור – חייב לחזור ולספור בלי ברכה. ולברך ממילא אינו יכול לברך, אבל לספור חייב לחזור ולספור כדי לצאת ידי חובת הסוברים שחובה על כל אחד ואחד לספור לעצמו.

ספר ימים בלבד או שספר שבועות בלבד – מה הדין?

אמרנו שיש מצוה על ספירת הימים, ויש מצוה על ספירת השבועות. יש לשאול, מה הדין אם ספר רק ימים או שספר רק שבועות, האם יצא ידי חובתו. דוגמא למקרה שספר ימים ולא ספר שבועות – כגון שאמר: "היום עשרה ימים לעומר" בלבד ולא אמר: "שהם שבוע אחד ושלושה ימים", או שאמר בליל היום השביעי של הספירה: "היום שבעה ימים לעומר" ולא המשיך ואמר: "שהם שבוע אחד". ודוגמא למקרה שספר שבועות ולא ספר ימים – כגון שאמר: "היום שבוע אחד ושלושה ימים לעומר" ולא הזכיר: "היום עשרה ימים לעומר" כלל; האם יצא ידי חובה או לא יצא חובה? והנה, רבנו ירוחם שואל שמובאת בספר "אורח חיים": מדוע מברכים

או לא לברך (כנ"ל דעת רב האי גאון ורבנו סעדיה גאון נגד דעת הבה"ג) ולכן מי ששכח ודילג יום אחד ולא ספר ממשך לספור בלי ברכה מדין סב"ל, מכל מקום הטוב ביותר הוא לבקש ממי שמברך עם ברכה שיכוון בברכתו להוציא אותו ידי חובה וגם השומע יתכוון לצאת בברכתו של השני ידי חובתו, ואחר כך יספור. ואם לא מוצא אדם שיודע לכוון להוציא ידי חובתו, יכול לומר את הברכה בלא הזכרת שם ומלכות ויכוון אותם בלבו, דהיינו שאומר: "ברוך אתה --- --- מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ספירת העומר", ובלבו יחשוב ויכוון את שם ה' ואת שם "אלקינו". ועצה זו מביא ה"בן איש חי" זיע"א מאחר ויש מחלוקת אם חייב לברך או לא חייב לברך, על כן יעשה כעצה הזו, כך שגם אם לא ברך בפועל יכול להרויח את הברכה באחת משתי העצות הנ"ל.

אדם שלא ספר בלילה וגם לא ספר ביום ועמד להיות שליח ציבור בתפילת ערבית, ומתבייש מאוד שלא לספור לציבור את ספירת העומר כי כך כל הציבור יגלו שהוא שכח ודילג על אחת הספירות – ורוצה לברך ולספור בטענה שהוא יוציא את הציבור ידי חובתו בברכה זו, האם יכול לנהוג באופן זה או לא? הנה יש מחלוקת גדולה שהרב הפרי חדש אומר [נידוע שלדעת הרב פרי חדש חמור מאוד מי שדילג על ספירה פעם אחת שאפילו אם ספר ביום כמנהג הנהר מצרים לא מועיל ולא מתקן והפסיד מאותו היום ואילך את כל הספירות], שפעם מפי חכמים שאם אדם לא ספר לילה ויום – יכול, אם הוא שליח ציבור, להוציא אחרים ידי חובתם ולספור בברכה. ואומר, שבתחילה היה סבור כאותם חכמים, שכן הציבור חייבים והוא יכול להוציאם ידי חובתם אפילו אם הוא בפועל פטור; אבל אחר כך חזר בו ואמר שטעות לפסוק כך, שכן אדם שאינו חייב לא יכול להוציא את האחרים החייבים ידי חובתם, ואפילו אם יש דעות שסוברות שהוא חייב (רב האי גאון ורבנו סעדיה גאון) אבל לדעת הבה"ג אינו חייב וכך נפסק בשו"ע, אם כן אינו יכול לומר "ברוך אתה ה'" וברכה לבטלה היא זו. על כן ה"פרי חדש" חולק על אותם חכמים ולדעתו מי שלא ספר לילה ויום אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם. ואומר רבנו חיים אבולעפיה (זה שחזר וייסד את העיר טבריא אחרי שנהרסה תחת אש התותחים ובנה אותה מחדש, ועד היום יש בית כנסת שנה שלו סמוך לשפת הים) בספרו "מקראי קודש" שיכול שליח ציבור לברך אפילו אם הוא אינו יכול לברך לעצמו, שכן בודאי נמצא בציבור עם הארץ אחד שאינו יודע לברך. אמנם מנגד, דעת הכנה"ג וה"ברכי יוסף" ששליח ציבור שלא יכול לברך לעצמו אינו יכול לברך להוציא את הציבור ידי חובתם. ובי"הגדה של פסח" של בית הרב מבריסק מובא, שהוא סובר שאם אדם לא ברך לילה ויום – יכול לומר לאדם אחר שחייב לברך שלא יברך, והוא (מי שלא יכול לברך) יברך ויכוון להוציא אותו (את זה שחייב לברך) ידי חובתו ויספור. הרי, שדעת הרב מבריסק כדעתו של הרב "מקראי קודש" ולאפוקי דעת הכנה"ג והרב "ברכי יוסף". ואנחנו לא פוסקים כמותו, אלא אדם שלא יכול לברך לעצמו שכן הוא ספק חייב מחמת אותו שיטות חלוקות הנ"ל, אינו יכול לברך להוציא אחרים ידי חובתם.

האם אדם יכול לספור לאחר או שחייב כל אחד לספור לעצמו

כתוב במצות ספירת העומר: "וספרתם לכס", ומצאנו שהתורה כותבת "לכס" גם במצות ארבעת המינים, שכתוב "ולקחתם לכס". והשאלה האם דינים אלו שווים שכן בשתיים כתוב "לכס", והרי מצאנו שהגמרא לומדת במסכת סוכה "ולקחתם לכס" – שתהיה לקיחה לכל אחד ואחד", כלומר שכל אדם חייב לקחת ולנענע לולב בעצמו ולא יכול לומר שהוא יוצא ידי חובתו בנטילת לולב ונענועו של השליח ציבור, ואפילו רכש מכספו אתרוג ולולב ומסר אותם לידי השליח ציבור שינענע בהם, לא יוצא ידי חובתו בנענועו של השליח ציבור אלא חייב לנענע בעצמו דוקא. ולפי זה יש לחקור גם בעניין ספירת העומר, האם השליח ציבור יכול לעמוד ולכוון בברכת ספירת העומר להוציא את הציבור ידי חובתם, והשומעים יכוונו לצאת ידי חובתם בברכתו; האם נאמר שכמו שמצות ארבעת המינים לא יוצאים בנענועו של השליח ציבור אלא חייב כל אחד ואחד לנענע בנופו ובעצמו, גם בספירת העומר נאמר כן ולא יוכל השליח ציבור (או כל אדם) לברך ולהוציא בברכתו אחר או אחרים ידי חובתם, שכן כתוב: "וספרתם לכס" כשם

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויבאר בסמוך. והנה שם מוסיף בשם יש אומרים, שגם אנשים לא יעשו מלאכה בזמן זה. והרב בעל ה"בן איש חי" זיע"א כותב, שכיון שהיתה גזירה קשה על עם ישראל ומתו כל תלמידי רבי עקיבא ולא יכלו לקבור אותם מחמת ריבוי הנפטרים, והנשים נרתמו למלאכה והתנדבו לעזור בקבורתם ומשום כך היו עסוקות במצוה כל אותה העת, לכן קיבלו את המנהג שלא תעשינה מלאכה בזמן זה. וכתוב בטור, שכיון שכתוב לשון "שבת" במצות ספירת העומר, שכתוב "שבע שבתות תמימות תהינה", ו"שבתות" הוא מלשון שבות וביטול מלאכה, לכן צריכות לשוב מלאכה. והנפקא מינה בין שני הטעמים היא, שאם לומדים ממה שכתוב: "שבע שבתות" – יהיו מותרות במלאכה מיד אחרי שספרו ספירת העומר, אבל אם תאמר שהטעם הוא משום שהיו עסוקים בקבורה, צריכים לחשב את הזמן שלוקח לעסוק בקבורה ואז יהיו מותרות במלאכה, ומן הסתם האיסור יהיה עד עמוד השחר. וצריך להדגיש, שהכוונה כאן למלאכות קשות וגמורות ולא למלאכות קלות כמו אלו האסורות בשבת כגון להדליק חשמל וכדו'. ואומר הרב "חיי אדם" שמנהג זה לא נשמע ולא נראה בקרב ישראל לא אצל הנשים ולא אצל הגברים. מזה שמעינו, שכל מקום ומקום צריך לנהוג לפי המנהג שלו; אם נהגו לעשות מלאכה – יעשו מלאכה, ואם נהגו שלא לעשות מלאכה – לא יעשו מלאכה. והטוב ביותר לנהוג לפחות כמו שכתוב בשולחן ערוך, והיינו מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ועד אחרי זמן שסופרים את העומר, וחשוב זה הוא הקולא הגדולה ביותר, **וזמן זה הוא בערך חצי שעה**. ולא צריכים להמתין יותר. כמו כן טוב שהגברים יחמירו שלא לעשות מלאכה עד אחרי ספירת העומר, כדי שיזכרו ולא ישכחו לספר ספירת העומר.

האם השליח ציבור מברך לפני הציבור או אחריו?

יש מקומות שהיו נוהגים שהציבור היו מברכים על העומר וסופרים לפני השליח ציבור והשליח ציבור היה מברך וסופר אחרים. וכך היו נוהגים, שהשליח ציבור היה עומד וצועק: "עומר!!! אחרי שגומר תפילת לחש של שמונה עשרה ולפני שאומר קדיש תתקבל, והקהל היו אז מברכים את ספירת העומר בעצמם ואומרים את הספירה של אותו היום, ואחרי כן השליח ציבור היה מברך ואומר את הספירה של אותו היום. ובשאר מקומות המנהג הוא שהשליח ציבור היה מברך תחילה על ספירת העומר וסופר את הספירה של אותו היום, ואחריו היו הקהל חוזרים ומברכים וסופרים. והטעם של אותם הנוהגים שהשליח ציבור מברך וסופר קודם הוא, משום שחששו אולי יש בתוך הקהל מי שלא יודע מה הספירה של אותו היום, ומן הסתם השליח ציבור היה יודע היטב את הספירה של אותו היום, וכמו שכיום יש לוחות ברורים של ספירת העומר, על כן היה הוא מברך וסופר תחילה, והקהל היו מברכים וסופרים אחריו. ולאותם הנוהגים שהציבור מברך וסופר לפני השליח ציבור הטעם הוא, כדי שהשליח ציבור לא יוציא אותם ידי חובתם בברכתו למאן דאמר, ולכן יש נוהגים כך ויש נוהגים כך וכל אחד יעשה כפי מנהגו.

האור המיוחד של ימי העומר

הרב בעל ה"בן איש חי" זיע"א מביא שלדעת האר"י הקדוש יש על הימים האלה של ספירת העומר כח מיוחד של אורות מיוחדים, וכותב: "ולכן האור הזה היה נמשך בזמן שבת המקדש היה קיים על ידי קרבנות מנחת השערים של העומר, ולכן עתה משנחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים, אין לנו כח להמשיכו, ועתה אחרי העומר אנחנו אומרים: "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו", ובזה מתקנים מה שהיה מקודם". עוד אומר על הפסוק: "וישאוהו במוט בשנים" – מוט, היינו מ"ט, ונשאו אותו בשני דברים. "על כן צריך כל אדם להזהר מאוד מאוד אחר הברכה של העומר "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו" כי הדברים האלה צריכים ויש בזה חשיבות מיוחדת. ודרך העולם, כאשר הם מברכים – מברכים כל הקהל תחילה בקול רם, ואחר כך מברך השליח ציבור בקול רם, ואחרי שמשלים השליח ציבור, הקהל אומרים "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו". ואומר הרב: "ונראה לי דיותר טוב ויותר נכון שכל אחד ואחד מהקהל כשמברך יגיד "הרחמן" וכו' תכף אחרי ברכת עצמו. ואין הכי נמי, גם השליח ציבור יאמר

"אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ספירת העומר", והרי בתורה לא כתוב שצריכים לספור את כל הימים שבין פסח לעצרת אלא כתוב "תספרו חמשים יום", לכן היה צריך מטבע הברכה להיות: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לספור חמשים יום!" וז"ל (שם): "הוה ליה לברך על ספירת הימים כי ספירת העומר אינו שם דבר". והרב (מרן בעל ה"בן איש חי" זיע"א) מאריך בדבר הזה ואומר בסוף, שמה שסופרים ימים וגם שבועות בדרך פירוש: שבתפילין הסדר הוא להניח תפילין של יד ואחר כך להניח תפילין של ראש, כלומר פעושה שתי פעולות, ואילו כאן הספירה היא פעולה אחת לשתי הספירות – גם של הימים וגם של השבועות. ועוד רוצה לומר על מה שהבאנו בתחילה בשם הזוהר הקדוש שספירת שבעת השבועות היא כמו ספירת הנדה שמתהרת, ולפי הדין אשה שמתגרשת מבעלה ורוצה להתחתן עם אחר צריכה להמתין תשעים ושתים יום להיכר, כך גם אנחנו, כשיצאנו ממצרים היינו "תחת פרעה" ובמתן תורה נעשינו לעם תחתיו של בורא עולם, ואם כן נצטרך להמתין גם כן תשעים ושתים יום, והקב"ה עשה עמנו חסד ואמר שהחישוב מתחיל מראש חודש ניסן ומספח את כל החודש למניין ההמתנה, וחודש אייר הוא לחודש שלם, וגם סיון מסתפח כולו לחשבון ההמתנה שכן מקצת היום ככולו, הרי תשעים ושתים יום.

למעשה: לדעת ה"משנה ברורה" – אדם שספר ימים ולא שבועות, כגון שאמר "עשרה ימים לעומר" ולא אמר "שהם שבוע אחד ושלושה ימים" – יצא ידי חובתו. אבל ה"משנה ברורה" בעצמו (שם, סק"ז) בעצמו אומר, שאם אדם ספר רק שבועות ולא ימים, כגון שאמר: "היום שבוע אחד לעומר" ולא אמר: "שבעה ימים לעומר" וכדו' – לא יצא ידי חובתו.

ולדעת ה"כף החיים" וה"בן איש חי", וכן משמע שסובר רבנו זלמן בשולחן ערוך שלו, שאם ספר ימים בלבד או ספר שבועות בלבד, כגון שאמר: "היום עשרה ימים לעומר" ולא אמר: "שהם שבוע אחד ושלושה ימים", וכן אם אמר "היום שבוע אחד ושלושה ימים לעומר" ולא אמר "היום עשרה ימים לעומר", וכן אם אמר: "היום שבעה ימים לעומר" ולא אמר "שהם שבוע אחד" – לעולם יצא ידי חובתו, ובכל זאת עליו לחזור ולספור בלי ברכה כדי לצאת ידי חובת אותו שיטות הסוברות שלא יצא ידי חובתו.

ברכת שהחיינו בימי ספירת העומר

ה"מאמר מרדכי" כתב, שמתר בימים האלה לברך ברכת "שהחיינו". אמנם אסור לשמוע שירים (או לשמוע שירים ברדיו), אסור להסתפר, אסור להתגלח – אבל ללבוש בגד חדש יכול לברך "שהחיינו", כמו כן יכולים לברך "שהחיינו" על פרי חדש. ויש שעושים "חכמות" ואומרים שלא לברך "שהחיינו" על פרי חדש או על בגד חדש אלא בשבת. אמנם קשה, שכן ממה נפשך, אם אתה סובר שלא לברך ברכת "שהחיינו" לדעת האר"י הקדוש ב"י בתמוז, אז גם בשבתות של ספירת העומר אסור לברך "שהחיינו"; ואם אתה לא סובר את דעת האר"י בעניין זה – מותר לברך גם בכל ימות הספירה! ויש מי שאומר, שעל בגד חדש לא לברך "שהחיינו" עד ל"ג בעומר, אבל על פרי חדש אפשר לברך ברכת "שהחיינו", ויש חולקים ואומרים שלא לברך כלל. והנה, ה"משנה ברורה" וה"כף החיים" כתבו שאפשר לברך "שהחיינו" בכל ימי הספירה. מאידך, הרב בעל ה"בן איש חי" בספרו "אורח חיים" אומר, שבבגד נהגו שלא לברך "שהחיינו" על בגדים חדשים, אבל על פירות חדשים מברכים "שהחיינו" בכל ימי הספירה, והיינו שנהגו כך. ופה בארץ ישראל נהגו שיכולים לברך "שהחיינו" בכל ימות הספירה בין על בגד חדש ובין על פרי חדש, משום שאין חומרת הימים הללו כמו ב"י בתמוז או תשעה באב. והרב בעל ה"בן איש חי" זיע"א מוסיף ואומר, שגם אותם הנוהגים שלא לברך ברכת "שהחיינו" בימי ספירת העומר, יכולים לסייד או לתקן את הבית, או לקנות בגד חדש או לתפור בגד חדש – כי אין חומרתם כל כך כמו תשעת הימים שבהם מחמירים ולא קונים ולא מסיידים ולא מתקנים או תופרים, וזה קיל יותר משם.

המנהג שלא לעשות מלאכה משקיעת החמה ועד אחרי הספירה (חצי שעה)

כתוב בשולחן ערוך (סימן תצ"ג ס"ד): "נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח עד עצרת משקיעת החמה ואילך". ובשולחן ערוך לא כתב עד מתי לא תעשינה הנשים מלאכה אלא כתב רק שמהשקיעה לא תעשינה מלאכה,

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע-מצורע - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

דבר נוסף. אנחנו אומרים להקב"ה: רבונו של עולם, כמו שגדעון היה דש את השעורים והתפלל ללמד סגוריא על עם ישראל, למרות שימים אלה הם ימי דין אנחנו מקיימים את מצות ספירת העומר ומעוררים רחמים ואומרים הרחמן הוא יחזיר לנו, ומשום כך אומרים "הרחמן" דוקא ולא אומרים "ה'" או "אלקים יחזיר לנו" – משום שמברכים ברחמנות מהקב"ה, ואומרים רבונו של עולם אם אנחנו ראויים הנה מה טוב, ואם אנחנו לא ראויים תרחם עלינו ותחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org
www.harav.org

אחרי שהוא מברך את העומר: "הרחמן הוא יחזיר" וכו' ואחר כך הקהל יברך ואחרי ברכתם וספירתם יאמרו: "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש".

מדוע לא מברכים "שהחיינו" על ספירת העומר בלילה הראשון?

הר"ן שואל, מדוע לא מברכים ברכת "שהחיינו" על העומר? הרי הקרבת הקרבן הוא חשוב מאוד, ובלאו הכי לעומר יש זכויות מיוחדות, וכשהמן בא ושאל את הילדים הקטנים מה אתם לומדים עכשו, אמרו לו שעוסקים במצות העומר. ובזכות העומר עם ישראל ניצל מגזרת המן הרשע בזמן אחרשוש. ועוד היו כמה עניינים חשובים ונעלים במצות ספירת העומר. גם בזמן משה רבנו היה את העניין של העומר. אם כן, מעלתו של העומר כל כך גדולה עד שאנחנו לא יכולים לתאר לנו עד כמה מעלתו וחשיבותו של מצות ספירת העומר. ואדם, בליל שבועות, יכול לקרוא בזה את התיאורים שמביא שם על מעלתה וחשיבותה של מצוה חשובה זו. ולמה באמת לא מברכים שהחיינו? ובשלמה אם נאמר כדעת הפוסקים שמצות ספירת העומר בזמן הזה דרבנן ניחא, שלא מברכים על צער, שכן הברכה נתקנה כזכר לחורבן בית המקדש וזה עושה לנו צער. אבל לדעת הרמב"ם ורבנו ירוחם שמצות ספירת העומר דאורייתא – מדוע לא מברכים "שהחיינו" על ספירת העומר? אחד התירוצים שמביאים על קושיה זו הוא, שבדרך כלל מברכים "שהחיינו" על מצוה שגומרים אותה עכשו, אבל מצות ספירת העומר נמשכת ארבעים ותשעה יום ולא יכולים לברך על מצוה שכזו "שהחיינו" שכן בלילה הראשון כשמברכים על הספירה, עדיין לא קיים את המצוה עד שיגיע לחג השבועות אחרי ארבעים ותשעה יום, ועל כן לא מברכים "שהחיינו" על ספירת העומר.

קומץ שעורים מביא אהבה ואחוה בינינו לבין אבינו שבשמים

ויש אומרים, שקומץ שעורים מביא אהבה, והקב"ה ציווה שאשה סוטה מביאה מנחת שעורים – להביא אהבה ואחוה בין איש ואשתו, כך גם מצות הקרבת העומר מביא אהבה ואחוה בינינו לבין הקב"ה, כל כך העניין של הקומץ הזה של השעורים כל כך חשוב. והגמרא אומרת, למה אמרתי לכם תביאו קומץ שעורים, וקומץ הוא פחות מחופן – ושיעורו כשלש אצבעות? בכדי שיתברכו בו התבואה של כל השנה כולה. מכאן יכולים לראות את החשיבות הכל כך מיוחדת של מצוה זו.

עד שבועות אנחנו כבהמות שמאכלם שעורים, ומשבועות כבני אדם שמאכלם חיטים

וכתוב בזהר הקדוש, שפסח מקריבים מנחת שעורים על העומר, ובחג השבועות מביאים חיטים לבית המקדש. והנה, מפסח ועד שבועות אנחנו אולי בגד בהמות ואוכלים שעורים, אבל כשהגענו וספרנו בכל יום ויום והתעלינו בכל יום ויום ממדרגה למדרגה ואז התקדשנו עד שהגענו למתן תורה – אז אנחנו כבר נעשינו בני אדם שמאכלם חיטה.

לעשות סימנים מיוחדים שלא לדלג על הספירה אפילו פעם אחת

כל אדם צריך למצוא כל מיני אפשרויות בעד שלא ישכח לספור אפילו לילה אחד את ספירת העומר, ואם לילה אחד לא ספר – הפסיד את הברכה של אותו לילה והברכה חשובה מאוד לעצמה. ואם שכח ולא ספר לילה ויום – הפסיד את כל הספירות כולן, ואדם יבוא לשמים ויהיה ח"ו חסר. ואף על פי כן, אם אדם יקיים את המנהג כמו שתיקן הרב בעל ה"בן איש חי" זיע"א לבקש מאחר לברך ולכוון להוציא אותו ידי חובתו, הרי זו חצי נחמה.

"הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש"

אנחנו אומרים "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו", ואומרים רבונו של עולם, אם אנחנו חייבים מן התורה לברך- הנה אנחנו מברכים! ואם אנחנו חייבים מדרבנן – הנה אנחנו מברכים. ואם זה כדעת רבנו ירוחם שתקנו לברך זכר לחורבן – הרי שאנחנו רוצים שהקב"ה יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו, ובמאת נקריב שם מן הזבחים ומן הפסחים וכל מה שאנחנו צריכים להקריב מן הקרבנות.

